

JAKUB WRÓBEL

KIERUNEK

DESTINATION GEORGIA and ARMENIA

GRUZJA i ARMENIA

Gruzja		Ushguli	40
Tbilisi	6	Mestia	42
Mccheta	10	Suchumi	46
Sighnaghi	12	Armenia	
Dawid Garedża	13	Erywań	48
Gori	14	Wagharszapat	50
Uplisciche	16	Geghard	51
Stepancminda	18	Sewan	52
Ananuri	20	Dilidżan	53
Gruzińska Droga Wojenna	23	Amberd	54
Bordżomi	24	Smbataberd	55
Chertwizi	28	Garni	56
Wardzia	29	Zorac Karer	57
Motsameta	32	Norawank	58
Kutaisi	33	Tatew	59
Achalciche	34	Chyndzoresk	62
Batumi	36		
Zapora Enguri	39		

Mapa Gruzji i Armenii z zaznaczonymi miejscami opisanymi w albumie

Map of Georgia and Armenia with marked places described in the album

ZARYS HISTORII GRUZJI / OUTLINE OF THE HISTORY OF GEORGIA

Początki Gruzji sięgają starożytności, gdzie istniały tu takie organizmy państwowe jak Kolchida oraz Iberia. W 66 roku przed naszą erą tereny te zostały podbite przez Rzymian. W IV wieku Gruzja jako druga na świecie po Armenii przyjęła chrześcijaństwo jako religię państwową. Złoty wiek przypadł na XII i XIII stulecie, kiedy za panowania króla Dawida Budowniczego i królowej Tamary mimo ciągłych najazdów Mongołów, Persów i Turków udało się zachować niepodległość a kraj był silnym i zasobnym królestwem. Izolacja i otoczenie przez państwa muzułmańskie w XVI wieku spowodowały upadek gospodarczy i polityczny kraju. Od XVI wieku Gruzja znalazła się pod wpływami Persji i imperium osmańskiego, a w XIX wieku została włączona do imperium rosyjskiego. Mimo podjętej szeroko rusyfikacji szlachta gruzińska była zrównana w prawach z szlachtą rosyjską. Najbardziej jaskrawym przykładem był gruziński książę Bagration, aktywny uczestnik wojen napoleońskich po stronie Rosji. Po krótkiej niepodległości w latach 1918-1921 Gruzja weszła w skład ZSRR. Po upadku ZSRR w 1991 Gruzja ogłosiła niepodległość a pierwszym prezydentem został Zwiad Gamsachurdia, który został później obalony w wyniku puczu. W 1992 roku Gruzję ogarnęła wojna domowa, która zakończyła się zwycięstwem Eduarda Szewardnadze - kolejnego prezydenta. W 2008 roku wybuchła wojna między Gruzją a Rosją, która wspierała zbuntowane republiki - Osetię Południową oraz Abchazję. Konflikt udało się zażegnać ale republiki te zachowują dużą autonomię wobec Tbilisi. Obecnie Gruzja jest państwem aspirującym do Unii Europejskiej. Prezydentką Gruzji jest obecnie Salome Zurbiszwili, walutą narodową jest lari.

Georgia's origins date back to antiquity, where state entities such as Colchis and Iberia existed. In 66 BC, these territories were conquered by the Romans. In the 4th century, Georgia was second on the world after Armenia to adopt Christianity as its state religion. Its golden age came in the 12th and 13th centuries, when, under the reign of King David the Builder and Queen Tamar, Georgia managed to maintain its independence despite constant invasions by Mongols, Persians, Turks, and the country became a strong and prosperous kingdom. Isolation and being surrounded by Muslim states in the 16th century led to the country's economical and political decline. From the 16th century, Georgia fell under the influence of Persia and the Ottoman Empire, and in the 19th century, it was incorporated into the Russian Empire. Despite widespread Russification, the Georgian nobility enjoyed equal rights with the Russian nobility. The most striking example was the Georgian Prince Bagration, an active participant in the Napoleonic Wars on Russia's side. After a brief independence between 1918 and 1921, Georgia became part of the USSR. After the collapse of the USSR in 1991, Georgia declared independence and Zviad Gamsakhurdia became its first president, who was later overthrown in a coup. In 1992, Georgia was engulfed in a civil war that ended with victory of Eduard Shevardnadze, the next president. In 2008, war broke out between Georgia and Russia, which supported the breakaway republics of South Ossetia and Abkhazia. The conflict was resolved, but these republics retain a large degree of autonomy from Tbilisi. Currently, Georgia is a country aspiring to EU membership. S. Zurbishvili, is the current president, and currency is the lari.

ZARYS HISTORII ARMENII / OUTLINE OF THE HISTORY OF ARMENIA

W czasach starożytnych na terenach dzisiejszej Armenii istniało królestwo Urartu (IX-VI wiek przed naszą erą). W 301 roku Armenia jako pierwszy kraj na świecie przyjęła chrześcijaństwo. Kraj znajdował się pod wpływami Rzymian, Persów oraz Arabów. Okres swojej świetności przeżywał w latach 885-1045. Po 1045 roku Armenia zaczęła tracić na znaczeniu, podbijana przez Seldżuków i Gruzinów w XII wieku. W XIII i XIV wieku to rządy Mongołów, Ilchanidów i Timura. W czasach nowożytnych zachodnia Armenia była pod panowaniem osmańskim a wschodnia perskim. W 1828 roku nastąpiło włączenie wschodniej Armenii do Rosji. W czasie I wojny światowej i po niej władze osmańskie wymordowały 1,5 miliona Ormian. Od 1922 do 1991 roku Armenia była republiką sowiecką. Obecnie jest to suwerenne państwo z prez. V. Chaczaturianem.

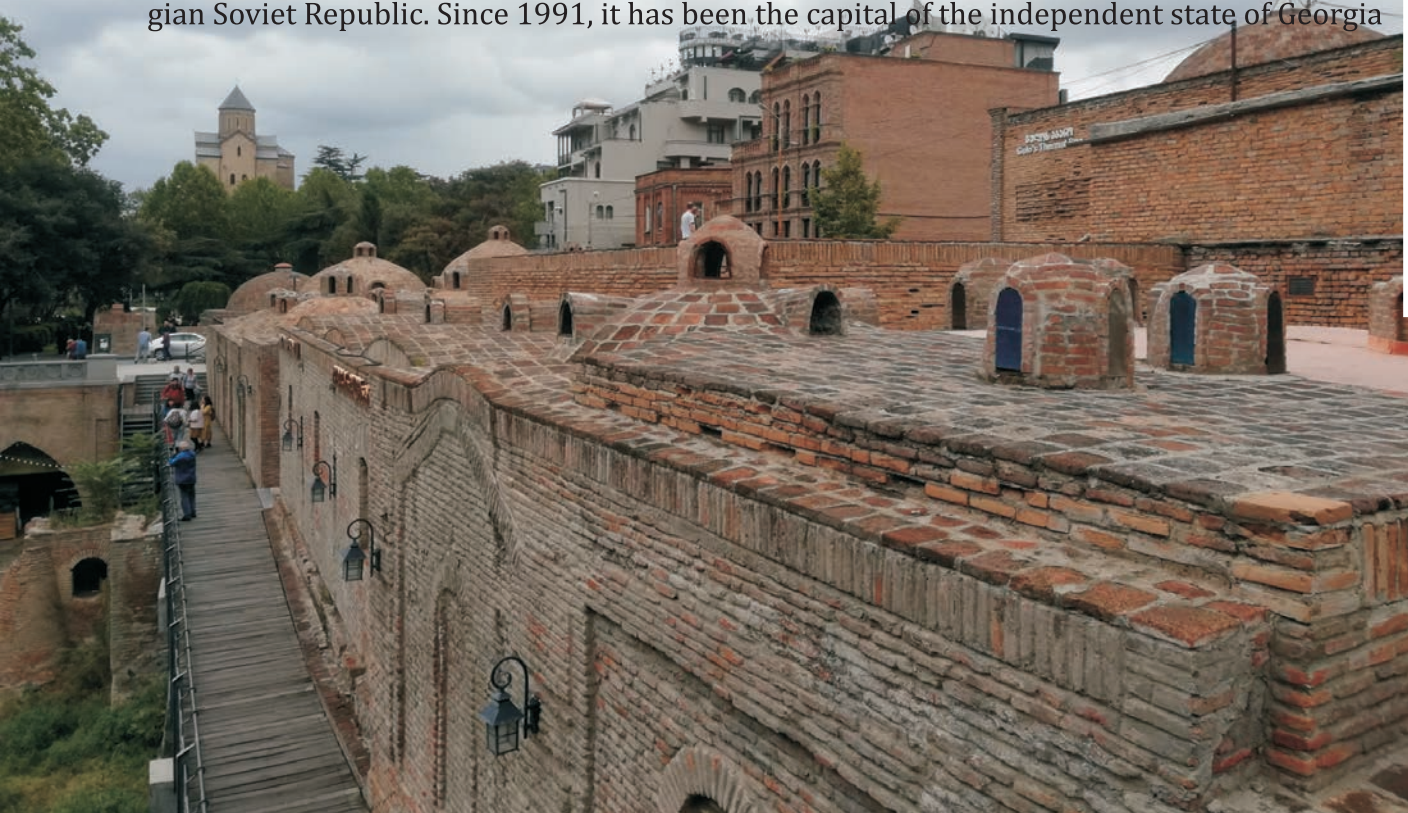
In ancient times, the kingdom of Urartu existed on the territory of present-day Armenia (9th-6th centuries BC). In 301 AD, Armenia became the first country in the world to adopt Christianity. The country was influenced by the Romans, Persians, and Arabs. Its heyday was between 885 and 1045. After 1045, Armenia began to decline, conquered by the Seljuks and Georgians in the 12th century. In the 13th and 14th centuries, it was ruled by the Mongols, the Ilkhanids, and Timur. In the modern era, Western Armenia was under Ottoman rule, Eastern Armenia under Persian rule. 1828. Eastern Armenia was incorporated into Russia. During and after World War I, the Ottoman authorities murdered 1,5 million Armenians. From 1922 to 1991, Armenia was a Soviet republic. Currently, it is a sovereign state with President Vahagn Khachaturyan. The currency is Armenian drachma.

Tbilisi

Tbilisi was founded in the 5th century AD by King Vakhtang Gorgasali, who discovered hot sulfur springs there (hence the name, from the Georgian *tbili*, meaning "warm"). Thanks to its location at the crossroads of trade routes, the city developed rapidly. Over the centuries, it was repeatedly invaded and destroyed by Persians, Arabs, Turks, and Mongols. Its cultural heyday was in the Middle Ages. In the 19th century. It lost its independence from Russia. From 1921 to 1991, it was the capital of the Georgian Soviet Republic. Since 1991, it has been the capital of the independent state of Georgia

(Powyżej) Jedna z rzeźb na Alei Rustawelego. (Po lewej) Łaźnie siarkowe w starej dzielnicy miasta Abanotubani. To tutaj król Gorgasali trafił sokoła, który wpadł do źródła. (Poniżej po lewej) Centralny Meczet (*Jumah*). Powstał on w miejscu dawnego meczetu zburzonego w 1795 roku. (Poniżej) Zabudowania dzielnicy Abanotubani

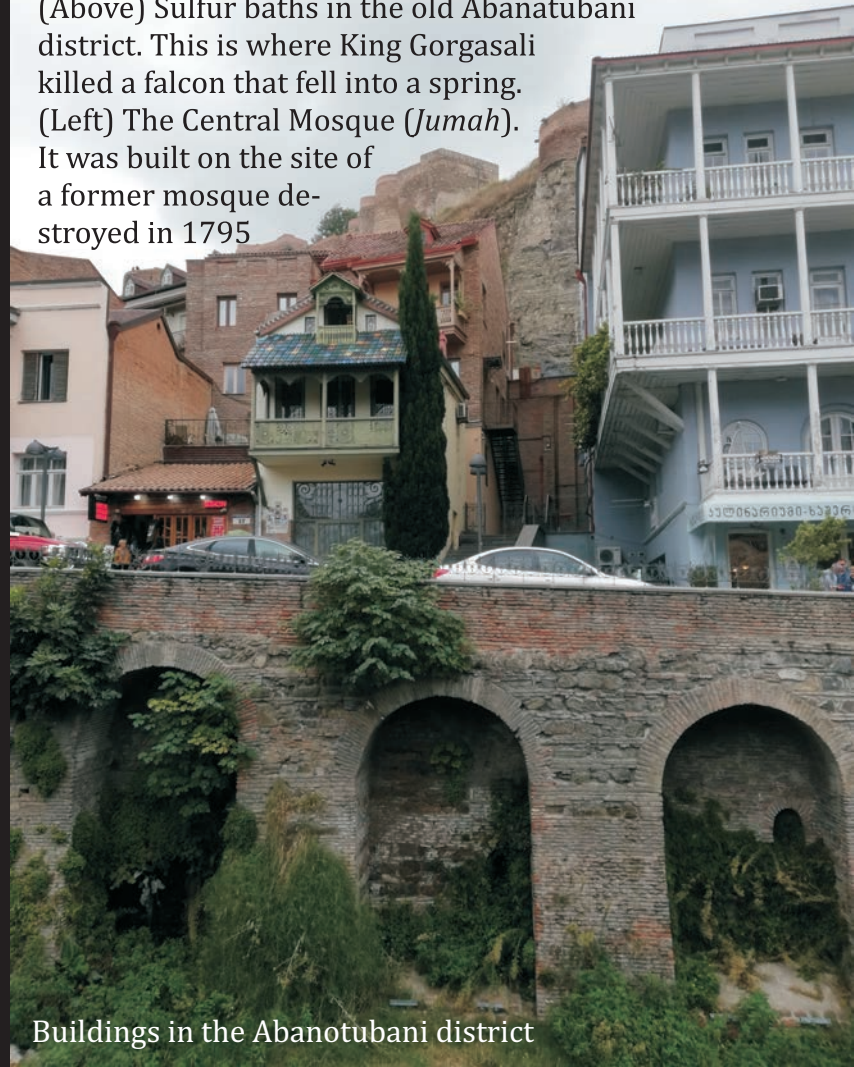

Tbilisi zostało założone w V wieku naszej ery przez króla Wachtanga Gorgasalego, który odkrył tu gorące źródła siarkowe (stąd nazwa od gruzińskiego *tbili* - "ciepły"). Dzięki swojemu położeniu na skrzyżowaniu szlaków handlowych miasto szybko się rozwinęło. Przez stulecia Tbilisi było wielokrotnie najeżdżane i niszczone przez Persów, Arabów, Turków i Mongołów. Swój rozkwit kulturalny przeżywało w okresie średniowiecza. W XIX wieku utraciło niezależność wobec Rosji. W latach 1921-1991 było stolicą Gruzjińskiej Republiki Radzieckiej. Od 1991 roku jest stolicą niepodległego państwa gruzińskiego

6

(Above right) One of the sculptures on Rustaveli Avenue. (Above) Sulfur baths in the old Abanotubani district. This is where King Gorgasali killed a falcon that fell into a spring. (Left) The Central Mosque (*Jumah*). It was built on the site of a former mosque destroyed in 1795

Buildings in the Abanotubani district

Gori

14

Gori na przełomie XI i XII wieku w okresie panowania Dawida Budowniczego było jednym z ważniejszych ośrodków miejskich Gruzji. Miasto jest miejscem urodzenia Józefa Dżugaszwili, znanego bardziej jako Stalin. Państwowe Muzeum Józefa Stalina to muzeum poświęcone życiu radzieckiego przywódcy, utworzone w 1937 roku.

Zgromadzono tu 40 tysięcy eksponatów. (Po prawej pośrodku) Odrestaurowana chata szewca Besariona Dżugaszwilego, ojca Józefa. Mały Józef spędził tu pierwsze cztery lata życia. Na terenie muzeum znajduje się też opancerzony wagon, którym w 1943 roku podróżował Stalin na konferencje w Jałcie i Teheranie (na następnej stronie)

Uplisciche

Uplistsikhe

A man in traditional Caucasian clothing, here in the role of tamada - the person leading the feast and announcing the toasts

Mężczyzna w tradycyjnym kaukaskim stroju, tutaj w roli tamady - osoby prowadzącej biesiadę i zapowiadającej toasty

16 Uplisciche to jedno z kilku skalnych miast, znajdujące się na lewym brzegu rzeki Mtkwari, gdzie zalegają pokłady miękkich i łatwych do obróbki warstw skalnych. Dzisiejsze skalne miasto to efekt prac wykopaliskowych, przeprowadzanych tutaj w latach 50-tych XX wieku. Nad całością góruje pokryta czerwoną dachówką bazylika, prawdopodobnie wzniesiona w miejscu dawnej pogańskiej świątyni. Znajduje się tu też sekretny tunel, gdzie mieszkańcy mogli się ukryć podczas najazdów

Uplistsikhe is one of several cave towns located on the left bank of the Mtkvari River, where soft, easily worked rock layers lie. Today's 14-story cave town is the result of excavations conducted here in the 1950s. A red-tiled basilica dominates the site, likely built on the site of a former pagan temple. There is also a secret tunnel where residents could hide during raids

Vardzia is a rock-cut city-monastery situated on the slopes of Mount Erusheli near the town of Aspindza. Construction began under King George III in 1185 and was completed under his daughter Tamara. In the Middle Ages, Vardzia served as a refuge during Mongol invasions and could accommodate 20,000 to 60,000 people. It contained a monastery, a throne room, and over 3,000 chambers arranged on 13 floors. The only access to the monastery was through several well-hidden tunnels. The earthquake destroyed two-thirds of the city, uncovering its cavalry and destroying the irrigation system. In 1551, the Persians invaded the city and plundered it of everything of value. This resulted in the monastery's fall. During the Soviet era, Vardzia was inaccessible, today it is a tourist reserve

Wardzia

Vardzia

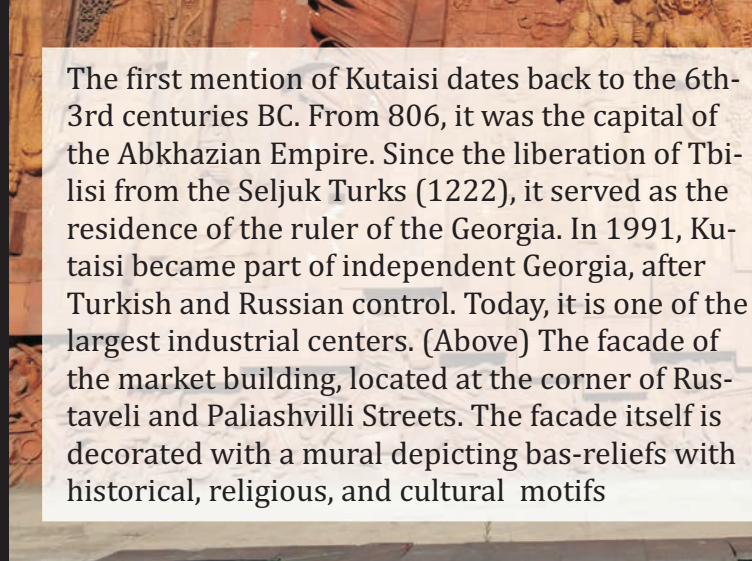

Wardzia to skalne miasto-klasztor usytuowane na zboczu góry Eruszeli niedaleko miasta Aspindza. Zaczęto je budować za króla Jerzego III w 1185 roku, natomiast ukończono pod rządami jego córki Tamary. W średniowieczu Wardzia służyła jako schronienie podczas mongolskich najazdów, mogła pomieścić od 20 do 60 tysięcy osób. Zawierała klasztor, salę tronową oraz ponad 3 tysiące komnat umieszczonych na 13 kondygnacjach. Jedyny dostęp do klasztoru zapewniało kilka dobrze ukrytych tuneli. Trzęsienie ziemi zniszczyło 2/3 miasta, odkrywając jego komnaty i niszcząc system nawodnień. Persowie w 1551 roku najechali Wardzię i złupili je ze wszystkiego co miało jakąś wartość. Spowodowało to upadek monastyru. W czasach ZSSR Wardzia była niedostępna, obecnie jest to muzeum-rezerwat i obiekt turystyczny

Fontanna Kolchidy, która nawiązuje do starożytnego królestwa, którego stolicą było Kutaisi. Rzeźby są replikami znalezisk archeologicznych w Wani z VIII - II wieku przed naszą erą

The Colchida Fountain, which alludes to the ancient kingdom whose capital was Kutaisi, features sculptures replicating archaeological finds in Vani from the 8th-2nd centuries BC

The first mention of Kutaisi dates back to the 6th-3rd centuries BC. From 806, it was the capital of the Abkhazian Empire. Since the liberation of Tbilisi from the Seljuk Turks (1222), it served as the residence of the ruler of the Georgia. In 1991, Kutaisi became part of independent Georgia, after Turkish and Russian control. Today, it is one of the largest industrial centers. (Above) The facade of the market building, located at the corner of Rustaveli and Paliashvili Streets. The facade itself is decorated with a mural depicting bas-reliefs with historical, religious, and cultural motifs

Pierwsze wzmianki o Kutaisi pochodzą z VI-III wieku przed naszą erą. Od 806 roku było stolicą imperium abchaskiego. Do czasu wyzwolenia Tbilisi spod panowania Turków Seldżuckich (1122 r.) znajdowała się tutaj rezydencja władców gruzińskich. Po latach panowania Turków oraz Rosjan Kutaisi w 1991 roku stało się częścią niepodległej Gruzji. Obecnie to jedno z największych ośrodków przemysłowych. (Powyżej) Fasada budynku targowego, który znajduje się na rogu ulic Rustawelego i Paliaszwilego. Sama fasada ozdobiona jest murem przedstawiającym płaskorzeźby o motywach historycznych, religijnych oraz kulturowych

(Powyżej) Budynek teatru. (Po prawej) Monastyr Gelati położony na północny wschód od Kutaisi. Pochowany tu został król Dawid IV Budowniczy oraz królowa Tamara. Razem z katedrą Bagrati w Kutaisi monastyr został wpisany na listę UNESCO. (Po lewej) Chaczapuri to tradycyjny placek z ciasta drożdżowego z nadzieniem serowym

(Left) The theater building. (Below) Gelati Monastery, located northeast of Kutaisi. King David IV the Builder and Queen Tamara are buried here. Along with Bagrati Cathedral in Kutaisi, it is a UNESCO World Heritage Site. (Below left) Khachapuri is a traditional yeast dough pie filled with cheese

Batumi

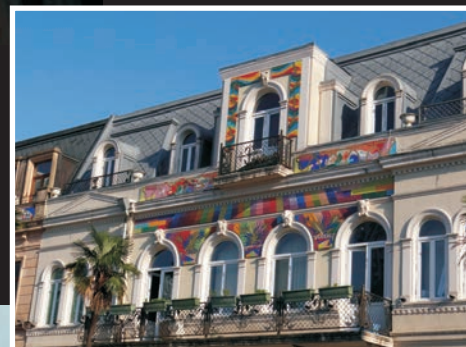
(Right) The Cathedral of the Nativity of Virgin Mary, built in 1898. Originally as a Catholic church. Currently, it is an Orthodox church.

(Below) A building at Argonauts Square. (Bottom) The Dramatic Theatre

(Powyżej) Katedra Narodzenia Bogurodzicy, wzniesiona w 1898 roku pierwotnie jako świątynia katolicka. Obecnie prawosławna. (Po lewej) Budynek przy placu Argonautów. (Na dole) Teatr Dramatyczny

Batumi powstało na miejscu dawnego fortu rzymskiego *Batys* jako gruzińska twierdza o nazwie *Tamarysciche*. W XVII wieku zostało zdobyte przez Turków, a następnie zislamizowane. Po wojnie rosyjsko-tureckiej zostało włączone do Rosji. Od marca 1918 roku znajdowało się w rękach Turków, a następnie Anglików. W 1921 roku Armia Czerwona obaliła gruziński rząd mienszewicki, w wyniku czego Batumi stało się stolicą autonomicznej Adżarskiej Republiki Radzieckiej. Od 1991 roku jest stolicą Adżarskiej Republiki Autonomicznej

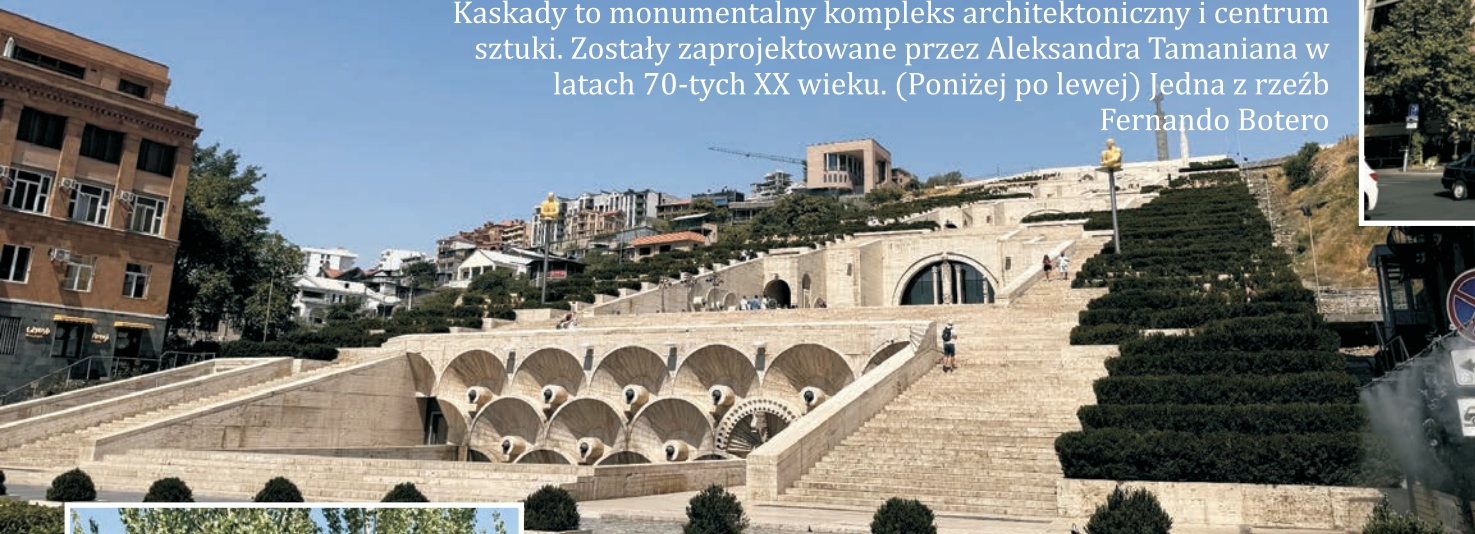
36 Batumi was founded on the site of the former Roman fort of *Batys* as a Georgian fortress called *Tamaryscikhe*. In the 17th century, it was conquered by the Turks and subsequently islamized. After the Russo-Turkish War, it was incorporated into Russia. From March 1918, the city was in Turkish, and the British hands. In 1921, the Red Army overthrew the Georgian Menshevik government, resulting in Batumi becoming the capital of the autonomous Adjara Soviet Republic. Since 1991, it has been the capital of the Adjara Autonomous Republic

Erywań

Yerevan

Erywań to jedno z najstarszych nieprzerwanie zamieszkałych miast świata. W 782 roku przed naszą erą został założony jako twierdza Erebuni przez króla Argisztego I z królestwa Urartu. W okresie starożytności i średniowiecza miasto przechodziło pod panowanie Persów, Rzymian, Bizancjum i Arabów. W 1828 roku po wojnie rosyjsko-perskiej miasto weszło w skład imperium rosyjskiego. W latach 1920-1991 Erywań był stolicą Armeńskiej SRR. W tym okresie następowała intensywna urbanizacja. Od 1991 roku jest stolicą niepodległej Armenii. Erywań nie ma starego miasta, w całości jest dziełem radzieckiego planowania urbanistycznego. (Poniżej) Kaskady to monumentalny kompleks architektoniczny i centrum sztuki. Zostały zaprojektowane przez Aleksandra Tamaniana w latach 70-tych XX wieku. (Poniżej po lewej) Jedna z rzeźb Fernando Botero

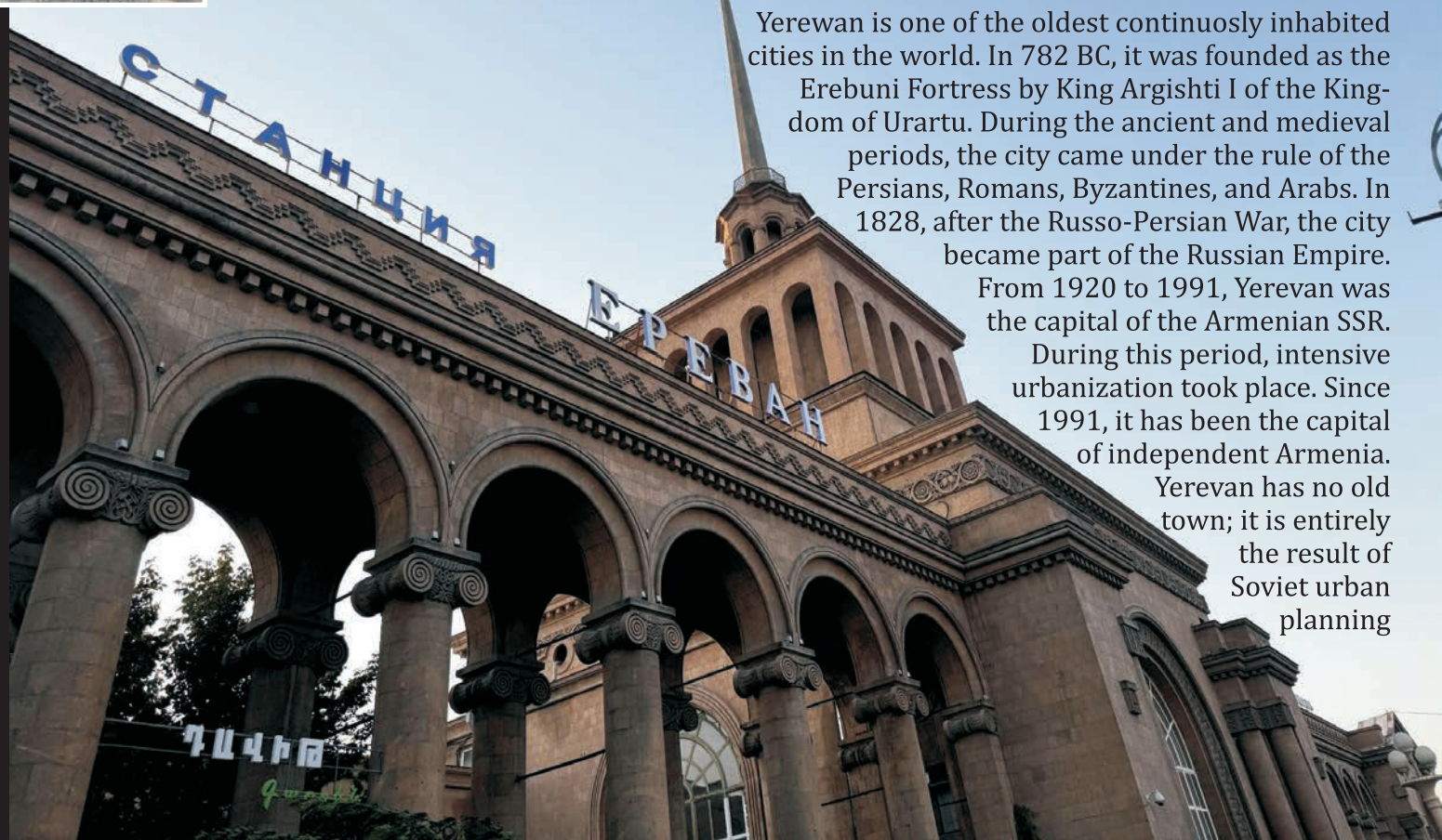
(Above) The Cascades is a monumental architectural complex and art center. They were designed by Alexander Tamanian in the 1970s. (Left) One of Fernando Botero's sculptures

Yerevan is one of the oldest continuously inhabited cities in the world. In 782 BC, it was founded as the Erebuni Fortress by King Argishti I of the Kingdom of Urartu. During the ancient and medieval periods, the city came under the rule of the Persians, Romans, Byzantines, and Arabs. In 1828, after the Russo-Persian War, the city became part of the Russian Empire. From 1920 to 1991, Yerevan was the capital of the Armenian SSR. During this period, intensive urbanization took place. Since 1991, it has been the capital of independent Armenia. Yerevan has no old town; it is entirely the result of Soviet urban planning

(Po prawej) Dworzec Kolejowy wzniesiony w 1956 roku. Pociągi przyjeżdżają tu głównie z Tbilisi i Batumi

(Right) The railway station was built in 1956. Trains arrive here mainly from Tbilisi and Batumi

Sewan

Sevan

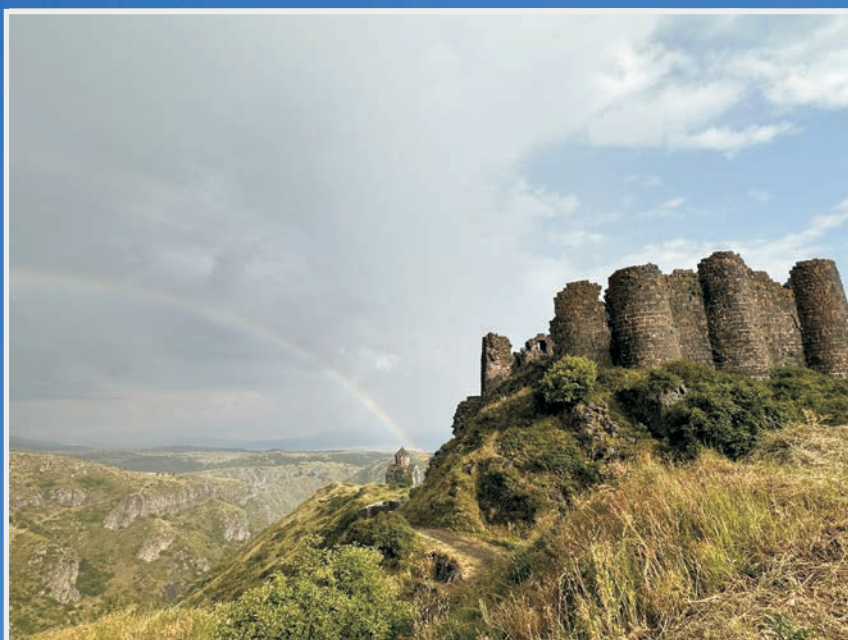
Sewan to największe jezioro w Armenii oraz największe jezioro Kaukazu i jedno z najwyższych położonych jezior na świecie (1899 metrów n.p.m.). Jezioro to położone 60 km na północny wschód od Erywania jest chronione przez Sewański Park Narodowy od czasu jego utworzenia, kiedy Armenia była jedną z republik ZSRR. (Poniżej) Klasztor Sewanawank został założony w 848 roku przez księżną Mariam. Do XIX wieku był użytkowany, obecnie znajduje się w ruinie. Jedyną zachowaną w pełni budowlą jest kościół św. Jana Chrzciciela z IX wieku

Lake Sevan is the largest lake in Armenia, the largest in the Caucasus, and one of the highest lakes in the world (1,899 meters above sea level). Located 60 km northeast of Yerevan, the lake has been protected by Sevan National Park since its establishment when Armenia was a republic of the USSR. (Below) Sevnavank Monastery was founded in 848 by Princess Mariam. It was in use until the 19th century, but is now in ruins. The only fully preserved structure is the 9th century Church of St. John the Baptist

Amberd

Częściowo zniszczona forteca z VII wieku to posiadłość szlacheckiego rodu Kamsarakan. Cztery wieki później forteca i okoliczne ziemie przeszły w ręce rodu Pahlawunich. Książę Wahram Pahlawuni ufortyfikował kompleks grubszymi kamiennymi murami, dodał trzy bastiony. W latach 70-tych XI wieku Turcy seldżuccy zdobyli Amberd. W 1197 roku wspólna armia Ormian i Gruzinów pod wodzą generała Zakariana wyzwoliła fortecę. W 1236 roku forteca została zdobyta i zniszczona przez Mongołów. Od tej pory pozostawała opuszczona. Obecnie przeprowadza się tu prace restauracyjne oraz wykopaliska. Twierdza położona jest na wysokości 2300 metrów n.p.m., na zboczach góry Aragac w prowincji Aragacotn. Nazwa Amberd oznacza po ormiańsku "fortecę w chmurach"

54

Partially destroyed fortress from 7th century it a estate of noble family Kamsarakan. Four centuries later the fortress and surrounding lands passed into the hands of the family Pahlawuni. Prince Wahram Pahlawuni fortified the complex with thicker stone walls, added three bastions. In the 1970s of 9th century Seljuk Turks captured the Amberd. In 1197 common army of the Ormians and Georgians under command general Zakarian liberated the fortress. In 1236 the fortress was conquered and destroyed by Mongols. From this time was abandoned. Currently the renovation works have been carried out and excavations. Located at an altitude of 2300 meters above sea level, on the slopes of Mount Aragac in the province Aragacotn. The name Amberd means "fortress in the clouds" in Armenian

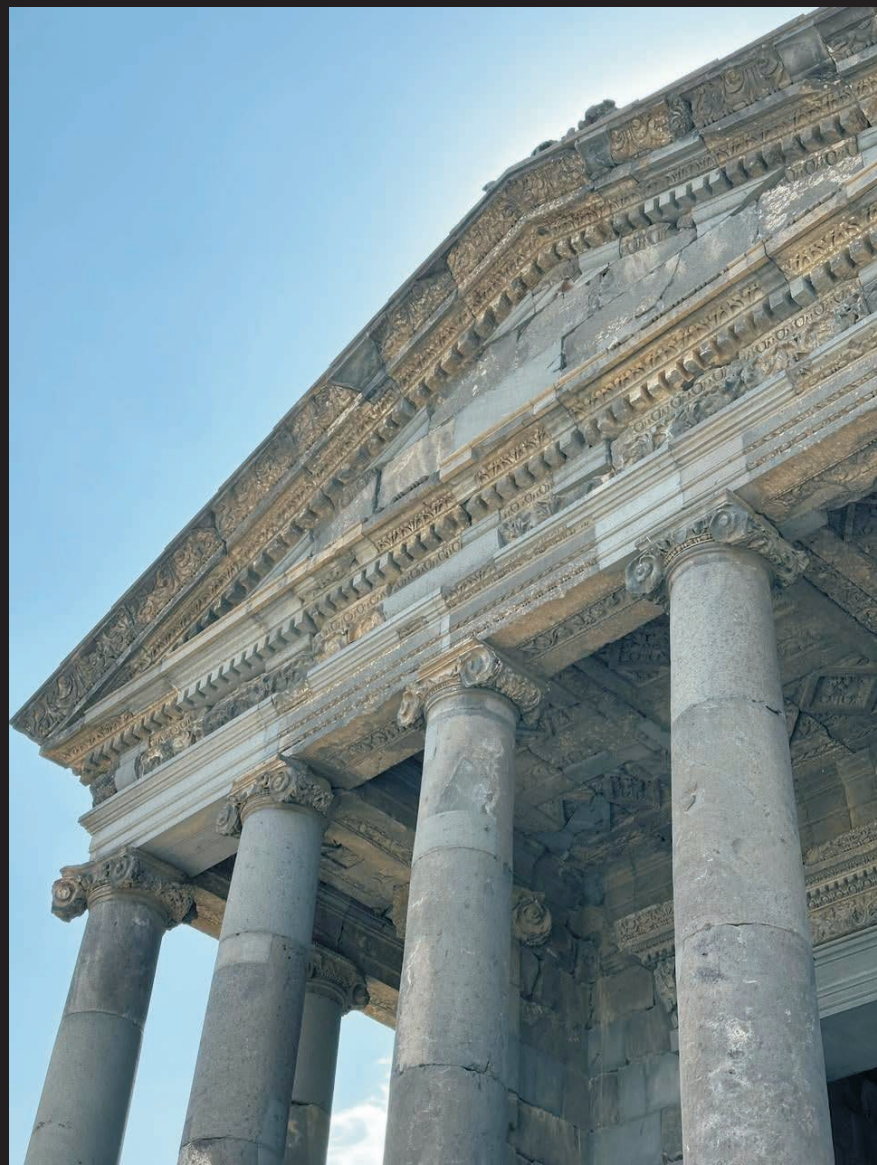
Garni

Największą atrakcją wsi Garni jest pogańska świątynia o cechach klasycznych z I wieku naszej ery. Poświęcona była ona bóstwu słońca Mitrze i powstała za panowania króla Tiridatesa I. Obok można zobaczyć ruiny twierdzy. Sama świątynia stanowi rekonstrukcję z lat 1969-1975, gdyż oryginał uległ zniszczeniu podczas trzęsienia ziemi w 1679 roku (na dole po prawej). (Na dole po lewej) Bajecznie uformowane bazaltowe skały

The biggest attraction in the village of Garni is a pagan temple of classical antiquities from the 5th century AD. It was dedicated to the sun god Mithra and was built during the reign of King Tridates I. Nearby, you can see the ruins of a fortress. The temple itself is a reconstruction from 1969-1975, as the original was destroyed in the 1679 by earthquake (below right). (Below left)

Fascinatingly shaped basalt rocks

Gruzja i Armenia to kraje o przeważnie górzystym charakterze, posiadające niezwykle zabytki, kuchnię oraz kulturę. Ta pierwsza to malownicze krajobrazy Kaukazu, winnice i Morze Czarne. Armenia to bogata historia i dziedzictwo chrześcijańskie, imponujące klasztory i zabytki wpisane w górski krajobraz. Oba państwa cechuje silna tożsamość kulturowa oraz spokojna, mniej masowa destynacja dla miłośników historii i natury.

Georgia and Armenia are predominantly mountainous countries, boasting unique historical site, cuisine, and culture. Armenia boasts the picturesque landscapes of the Caucasus, vineyards, and the Black Sea. Armenia boasts a rich history and Christian heritage, with impressive monasteries and monuments nestled within the mountainous landscape. Both countries are characterized by a strong cultural identity, tradition, music, peaceful and less crowded destination for history and nature lovers.

O autorze:
Jakub Wróbel
ur. 2 września 1979
w Warszawie,
absolwent
Państwowej
Szkoły Filmowej
Telewizyjnej
i Teatralnej w Łodzi.
Filmowiec, fotograf,
grafik, z zamiłowaniem
historyk

About author:
Jakub Wróbel
born in September 2,
1979 in Warsaw,
graduate
National Film School
in Lodz in Poland.
Filmmaker, photographer,
graphic designer,
historian by passion

